

Педагогика

УДК 372.862

DOI: 10.52754/16947452_2022_3_176

ЗАМАНБАП МААЛЫМАТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ ЖАНА СҮЙЛӨӨ КӨНҮМДӨРҮН ӨНҮКТҮРҮҮ КАРАЖАТЫ КАТАРЫ

Үкүева Б.К. п.и.д, профессор,

Ukueva1949@mail.ru

Ажибекова У.Н. магистр,

Ош мамлекеттик университети

Ош, Кыргызстан

Аннотация. Макалада баиталгыч класстын окуучуларынын сүйлөө ишмердүүлүгүн калыптандырууга маалыматтык технологияларды киргизүүнүн актуалдуулугун жана натыйжалуулугун талданат. Маалыматтын дидактикалык касиеттери жана функциялары, технологиялары, ошондой эле алардын кепти өнүктүрүүнүн окуу процессинин интенсификациясына тийгизген таасири каралат. Болочок адистерди даярдоодо, компьютерди кесиптик ишмердүүлүктө туура колдонууга үйрөтүү, тарбиялоо, алардын билим-билгичтиктеринин жана көндүмдөрүнүн бышык жана бекем болушу үчүн компьютерде иштөө сабаттуулуктарын камсыз кылууну баиталгыч мектептерден баитоо зарылдыгы заман талабына ылайык учур экендиги баса белгленет жана эн актуалдуу маселе экендиги макалада кенири айтылат. Ошондуктан, компьютердик технологиянын алгачкы түшүнүктөрүн жана анда иштөөдөгү сабаттуулукту камсыз кылуу максатында орто билим берүү мекемелериндеги баиталгыч класстардан баитап окутуу зарылдыгы пайда болгондугу талашсыз. Бүгүнкү күндө интернет маалыматтын жардамы менен технологиялар жазуу жана сүйлөө маданиятын калыптандыруу процесси мурда болуп көрбөгөндөй реалдуу шарттарга жакын экендиги талданат.

Ачык сөздөр: маалыматтык технологиялар, билим берүү системасын маалыматташтыруу, жазма тил, тилди окутуу, дидактикалык касиеттери, компьютердик сабаттуулук.

СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ПИСЬМЕННОЙ И УСТНОЙ РЕЧИ

Үкүева Б.К., д.п.н., профессор,

Ukueva1949@mail.ru

Ажибекова У.Н. магистр,

Ошский государственный университет

Ош, Кыргызстан

Аннотация. В статье анализируются актуальность и эффективность внедрения информационных технологий в формирование речевой деятельности учащихся начальных классов, также рассматриваются дидактические свойства и функции информации, технологий и их влияние на интенсификацию учебного процесса. В статье подчеркивается необходимость начала обучения в начальной школе для подготовки будущих специалистов, обучения их правильному использованию компьютеров в профессиональной деятельности, приобщения их к компьютерным навыкам для закрепления их знаний и умений. Поэтому не вызывает сомнений, что для обеспечения базовых знаний компьютерной техники и грамотности есть необходимо преподавать данную технологию с начальной школы, для полноценного формирования знаний в данной науке и формирования навыков письменной и устной речи у школьников младших классов с помощью современных информационных технологий. Сегодня процесс создания культуры и образования письменной и устной речи с помощью интернет-информации анализируется как более близкий к реальным условиям, чем, когда бы то ни было на практике.

Ключевые слова: информационные технологии, информатизация системы образования, письменность, обучение языку, дидактические свойства, компьютерная грамотность.

MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES AS A MEANS OF DEVELOPING WRITTEN AND ORAL SPEECH SKILLS

Ukueva B.K. Doctor of Pedagogical Sciences, professor,

Ukueva1949@mail.ru

Azhibekova U.N. Master,

Osh State University

Osh, Kyrgyzstan

Abstract. *The article analyzes the relevance and effectiveness of the introduction of information technologies in the formation of speech activity of primary school students, also discusses the didactic properties and functions of information, technologies and their impact on the intensification of the educational process. The article emphasizes the need to start education in elementary school to prepare future specialists, teaching them the correct use of computers in their professional activities, familiarizing them with computer skills to consolidate their knowledge and skills. Therefore, there is no doubt that in order to provide basic knowledge of computer technology and literacy, it is necessary to teach this technology from elementary school, for the full formation of knowledge in this science and the formation of writing and speaking skills in primary school students using modern information technologies. Today, the process of creating culture and educating written and spoken language with the help of Internet information is analyzed as closer to real conditions than ever before in practice.*

Keywords: information technologies, informatization of the education system, writing, language teaching, didactic properties, computer literacy.

Киришүү. Бүгүнкү күндө коомду жалпы маалыматташтыруу билим берүү системасына да, биздин жашообузга да олуттуу таасирин жалпысынан тийгизип келүүдө, ошонун аркасында кыргыз коомчулугунда жазуу жана сүйлөө иш-аракеттеринин түрүнө татыктуу көңүл бурула баштагандыгы баарыбызга маалым. Кыргыз Республикасындагы заманбап билим берүү системасы жана ага байланыштуу маалыматташтыруу маселеси ХХ кылымдын 90-жылдарынан бери актуалдуу болуп келет. Бул маселе бардык мектептерди массалык түрдө компьютерлештирүү жана аларды интернетке кошуу аракеттерин камтыйт. Республика боюнча жалпы билим берүүчү мектептерде информатика предмети чон класстарда окутулат жана жалпы негизги билим берүүнүн баскычында башталып ишке ашырылат.

Бирок, белгилей кетүүчү нерсе, билим берүү системасын маалыматташтыруу башталгыч мектепте компьютерлештирилиши керек жана бул өз кезегинде Кыргызстандын бүткүл аймагындагы башталгыч класстардын окуучуларынын сабаттуулугун калыптандырууга өбөлгө түзөт, бул билим берүүнүн сапатын өнүктүрүүдө бекем пайдубал болуп калат.

Кыргыз Республикасы эгемендүүлүккө ээ болгон отуз жылдан бери билим берүү системасына маалыматтык-коммуникациялык технологияларды (МКТ) өзгөчө өлкөбүздүн алыскы аймактарында киргизүү маселеси көтөрүлүп келет. Мамлекетибизде 1995-жылы билим берүүнүн бүткүл тармагын информатизациялоо программасы кабыл алынган, программанын маанилүү бөлүгү билим берүүнүн дүйнөлүк деңгээлине шайкеш келүү үчүн билим берүүнү маалыматташтыруу болуп саналат.

2002-жылы «Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн маалыматтык-коммуникациялык технологиялары» - деген Улуттук стратегиясы кабыл алынган. Бул стратегия үч негизги артыкчылыктуу багытты аныктайт: электрондук башкаруу, электрондук экономика жана билим берүү (МКТ боюнча кадрларды даярдоо).

Кийинчерээк, 2013-жылы өлкөдө 2013-2017-жылдарга Кыргыз Республикасынын туруктуу өнүктүрүү стратегиясы кабыл алынды. Калкты, анын ичинде жараандарды маалымдоо, тагыраак айтканда санариптештирүү жана маалымат тармагына кошулуу үчүн шарттар түзүлдү, интернетти өнүктүрүү багыттары артыкчылыктуу багыт болуп саналганды белгиленген.

2017-жылдын апрель айында туруктуу өнүгүүнүн Улуттук кеңешинин чогулушу болуп өтүп, мында санариптик трансформациянын жалпы улуттук программасын (Таза Коом программасы) кабыл алуу милдети коюлган. Бул программа өлкөнү 2040- жылдарга чейин өнүктүрүүнүн түйүндүү компоненти болуп белгиленди(Жаны доорго кырк кадам, 2017).

Мындай программаларды улуттук масштабда кабыл алуунун өзүн, толугу менен ааламдашуу процессинин көрүнүшү деп атоого болот. Ал эми ааламдашуу процесси өлкөнүн ички ишмердүүлүгүнүн өнүгүшүнө таасирин тийгизүүдө. Бүгүнкү күндөгү илимий-техникалык прогресс адам баласынын жашоосунда, үзгүлтүксүз өнүгүп жаткан ар кандай муундагы жаңы маалыматтык технологиялар менен иштөө муктаждыгын пайда кылууда. Коомчулукту маалыматташтыруу процесси, компьютердик технологияны колдонуу сфераларынын кеңейиши заманбап адистерди даярдоодогу жана тарбиялоодогу жаңы талаптарды пайда кылууда.

Адам баласы коомдогу, кесиптик тармактардагы өтө тездик менен өсүп жаткан маалыматтык агымдарга дуушар болушуп, ал маалыматтарды компьютердик технологиянын жардамысыз иштетүүгө, өздөштүрүүгө, пайдаланууга мүмкүн болбой тургандыгына көзү жетип олтурат [2-4].

Бүгүнкү күндөгү кыргыз коомчулугунда өнүгүп жаткан билим берүү системасы мектеп окуучусун сабаттуулукка гана эмес, аны толук жетилген инсанга, сын ой-пикир көз караш менен ой жүгүрткөн жана тездик менен кабыл алган, ылдамдык менен өсүп бара жаткан маалыматтардын агымына каршылык кылууга даяр жана өз алдынча заман талабына ылайык үзгүлтүксүз билим алууга жөндөмдүү болгон инсанды калыптандырууга жана тарбиялоого жол ачат.

Материалдын изилдөө методдору. Билим берүүнү маалыматташтыруудагы жана маалыматташтыруунун билим берүү сапатына тийгизген таасири жөнүндө негизги теориялык жана методологиялык проблемалар боюнча изилдөөлөр чет элдик жана өлкөбүздүн бир катар окумуштууларынын эмгектерине таандык. Маалыматтык компетенттүүлүктү, компьютердик сабаттуулукту, маалыматтык маданиятты калыптандыруу жана өнүктүрүү маселелери боюнча орус окумуштуулары А.П. Ершов, В.М. Монахов, М.П. Лапчик, Г.Г. Воробьев, А.А. Кузнецов, Е.И. Машбиц, Ф.И.Перегудова, О.Н. Филатова, Е.П. Велихов, В.М.Монахов ж.б. негиздүү салымдарын кошушкан. Кыргыз Республикасынын билим берүү системасын өнүктүрүүнүн негизги багыттары боюнча, болочок адистердин

компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселелери тууралуу И.Б.Бекбоев, Э.М. Мамбетакунов, Дж.У. Байсалов, Н.А. Асипова, И.С. Болжурова, К.Д. Добаев, С.К. Калдыбаев, Д.Б.Бабаев, Ш.А. Алиев, А.Т. Калдыбаева, А.М.Мамытов, Т.М.Сияев ж.б. илимпоздор үзүрлүү эмгектенүүдө. Окутуу процессинде жаңы маалыматтык технологиялардын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрүн колдонуунун эффективдүүлүгүн, андагы проблемаларды изилдөөдө Г.Д. Панкованын, В.П. Живоглядовдун, П.С. Панковдун, Д.М. Ажыбаевдин, А.Д.Ибраевдин, М.М.Бекежановдун, У.Ү.Бейшеналиеванын, Г.К.Чекированын эмгектерин атай кетүүгө болот.

Жыйынтыктар жана талкуулар. Болочок адистерди даярдоодо, компьютерди кесиптик ишмердүүлүктө туура колдонууга үйрөтүү, тарбиялоо, алардын билим-билгичтиктеринин жана көндүмдөрүнүн бышык жана бекем болушу үчүн компьютерде иштөө сабаттуулуктарын камсыз кылууну башталгыч мектептерден баштоо зарылдыгы заман талабына ылайык учур. Ошондуктан, компьютердик технологиянын алгачкы түшүнүктөрүн жана анда иштөөдөгү сабаттуулукту камсыз кылуу максатында орто билим берүү мекемелериндеги башталгыч класстардан баштап окутуу зарылдыгы пайда болууда.

Бүгүнкү күндө интернет маалыматтын жардамы менен технологиялар жазуу жана сүйлөө маданиятын калыптандыруу процесси мурда болуп көрбөгөндөй реалдуу шарттарга жакын экендиги талашсыз.

Заманбап маалымат технологиялык каражаттары окуучулардын жеке муктаждыктарына ылайык окуу процессин курууга мүмкүндүк берет, бул окуучуларга окуунун ылдамдыгын жана көлөмүн өз алдынча тандап, өз темпинде иштөөгө мүмкүнчүлүк берет. Ал эми мектеп окуучулары үчүн маалыматтык технологиялар – бул заманбап технологияларды колдонууга негизделген маалыматты чогултуу, берүү, топтоо, иштетүү, сактоо жана колдонуу ыкмаларынын жана ыкмаларынын тутуму. компьютер жана башка техникалык каражаттары болуп саналат [5].

Мугалимдер күн сайын сабакта колдонгон дээрлик бардык сабактарда маалыматтык технологияларды колдонуунун төмөнкүдөй максаттарын белгилей кетүү керек: предметти жана тилди үйрөнүүгө болгон мотивацияны жогорулатуу; сүйлөө компетенттүүлүгүн өнүктүрүү; билимдин көлөмүн көбөйтүү; изилденип жаткан өлкөнүн социалдык-маданий спецификасы жөнүндө билим чөйрөсүн кеңейтүү; жөндөмүн жана өз алдынча тилге даярдыгын өнүктүрүү [6].

Сабактардын жүрүшүндө информациялык технологиялардын инструменттери экстенсивдүү иштердин, бир катар дидактикалык тапшырмалардын натыйжалуу аткарылышына мүмкүндүк берет. Мисалы, компьютер жана башка МКТ инструменттери мугалимге окуу жана жазуу көндүмдөрүн калыптандырууга жардам берет, окуучулардын сөз байлыгын толуктоого оң таасирин тийгизет, предметти окууга туруктуу мотивацияны калыптандырат жана предметтин өздөштүрүлүшүнө жемиштүү мүмкүнчүлүк берет.

Окумуштуу Ильченко С.В. “Башталгыч мектептердеги компьютердик сабаттуулуктун элементтери” деп аталган өзүнүн илимий-изилдөө кандидаттык диссертациясында, маалыматтык маданияттуулукту калыптандыруудагы жана информатиканын негиздерин өздөштүрүүдөгү багыттарды бир нече этаптарга бөлүп караган [7]:

Биринчи этапка башталгыч мектептин окуучуларын (I-VI класстарды) эн алгач компьютер менен тааныштырып, маалыматтык маданияттуулуктун биринчи элементтерин калыптандыруу зарыл экендигин белгилейт.

Экинчи этапта информатиканын негиздери боюнча (VII-VIII класстардын) окуучуларын даярдоодо милдетүү минимумун камсыз кыла турган базалык курсу менен тааныштыруу жана окутуу керектигин көрсөткөн.

Үчүнчү этап баардык окуу предметтерин (VII-XI класстарда) өздөштүрүүдө маалыматтык технологиялардын каражаттарын жана ыкмаларын системалуу түрдө пайдалануу керек экендигин айтат.

Төртүнчү этапта (X-XI класстарда) мазмунуна жана көлөмүнө байланыштырып дифференцирлеп, информатика областында профилдик окутуу катары билим берүүнү улантуу керек деп жазат.

Корутунду. Көпчүлүк илимий эмгектердин жана адабияттардын талданышынын натыйжасы көрсөткөндөй, Кыргызстандын билим берүү системасындагы башталгыч мектептерде компьютердик сабаттуулукту камсыз кылуу багытында кыргыз изилдөөчүлөрдүн жүргүзгөн эмгектери, илимий изилдөөлөрү жокко эсе экендиги талашсыз. Мамлекеттебиздин жогорку жана орто окуу жайларындагы билим берүү процессинде маалыматтык технологияларды колдонууда белгилүү ийгиликтер коштолсо дагы, көпчүлүк мезгилде бул багытта тажрыйбанын жоктугу коомчулукту ойлондурбай койбойт. Жогоруда айтылган анализдердин негизинде төмөндөгүдөй жыйынтыктарды белгилей кетүүгө болот.

1. Жалпы кыргыз коомчулугун маалыматташтыруу жана анын ичинде билим берүү системасын дагы маалыматташтыруу – бул эн объективдүү зарылчылыктардын бири. Азыркы учурда маалыматтык-коммуникациялык каражаттар коомчулуктун бардык тармагында колдонула башталгандыгы байкалат. Анын негизинде бул каражаттарды колдонуучуларга карата тиешелүү талаптар пайда болду. Андыктан, мектептик билим берүү системасындагы жалпы компьютердик жана маалыматтык технологияларын колдонуу жазуу жана сүйлөө сабаттуулугун камсыз кылуу дагы объективдүү зарылдыкка айлангандыгын талашсыз.

2. Мамлекетибиздин орто билим берүү системасындагы компьютердик сабаттуулукту камсыз кылуу негизинен бир нече багыттарды камтыйт: мектеп окуучуларынын компьютерди колдонууну билиши; окуучулардын программдык документтерди пайдалануусун үйрөнүү; маалымат технологиялары жазуу жана сүйлөө көндүмдөрүн өнүктүрүү каражаты катары пайдалануусу; маалыматтар базасында керектүү сайттарды, папкалайрды, файлдардын издөөнү, техникалык жана программдык каражаттарды колдонууну жана аларда иштөөдөн алынган көндүмдөрдү практикада пайдаланууну билүүсү; окуучулардын тапшырмаларды аткаруунун алгоритмин түзүү боюнча көндүмдөрүн калыптандыруу [8].

3. Республикабыздын жалпы билим берүү тармагында айрыкча башталгыч мектептерде компьютердик сабаттуулукту камсыз кылуу бүгүнкү күндө объективдүү зарылдык болуп эсептелет. Ошондуктан бул багытта илимий изилдөө жана окуу усулдук тиешелүү иш чаралар көрүлүүсү мезгил талабы.

Адабияттар

1. Программа Правительства Кыргызской Республики «Жаны доорго – кырк кадам». – Бишкек. – 2017.– 36 б.
2. Калдыбаев С.К. Орто мектептерде окуунун натыйжаларын компьютердик диагностикалоо [Текст] / С.К. Калдыбаев, Д.М. Ажыбаев, М.М. Бекежанов // Практикага багытталган монография. – Бишкек. – 2007. – 136 б.
3. Калдыбаев С.К. Билим берүү системасындагы маалыматташтыруунун ролу жөнүндө [Текст] / С.К. Калдыбаев, М.У. Касымалиев, А. Онгарбаева // Эл аралык эксперименталдык билим берүү журналы. - М., -2016. - № 6. - 2-бөлүк. - 211-213 б.
4. Ибраев А.Д. Билим берүүдө компьютердик жана телекоммуникациялык технологияларды колдонуунун өнүгүүсү [Текст] / А.Д. Ибраев // Социальные и гуманитарные науки. – Бишкек. -2009. - №5-6. - 229-231 б.
5. Писаренко В.И. Чет тилдерди окутуунун жаңы маалыматтык технологиялары [Текст] / В.И. Писаренко // Ачык билим -2010. - № 4. - 54–63 б.

6. Журавлева Н.В. Англис тили сабактарында МКТны колдонуу [Текст] / Н.В. Журавлева. - 2013.
7. Ильченко С.В. Башталгыч мектепте компьютердик сабаттуулуктун элементтери [Текст] / С.В. Ильченко // Дис. педагогика илимдеринин кандидаты: 13.00.02. – Тирасполь. 1999. – 154 б.
8. Асаналиева, К. А. Болочок мугалимдерге жалпы адамзаттык баалуулуктарды калыптандыруу / К. А. Асаналиева // Вестник Ошского государственного университета. – 2021. – Vol. 1. – No 4. – P. 55-62. – DOI 10.52754/16947452_2021_1_4_55. – EDN WIVJ
- 9.